

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА

Розвиток ситуації у Європі у першій половині ХХ ст. характеризувався рядом визначних подій. Відбулася перша в історії людства кровопролитна війна, в яку було втягнуто більшість провідних країн світу. Не залишились осторонь і українські землі, які перебували у складі двох ворогуючих між собою імперій - Австро-Угорської і Російської. У той же час це був сприятливий період для заяви своїх національних інтересів українцями, що вони і зробили. Наприкінці 30-х років Версальсько-Вашингтонська система, не витримуючи натиску міцніючої Німеччини та її сателітів, починає руйнуватися. За цих умов українське питання поступово виходить на одне з чільних місць у міжнародній політиці. У вузькому розумінні - це питання про місце і роль українського фактора у внутрішньому житті держав, до складу яких входили українські землі, у широкому - про умови і механізм возз'єднання українських земель і про створення власної державності.

У цей час починаються відцентрові тенденції у Чехословаччині. Так, 6 жовтня 1938 р. Словаччина оголосила про свою автономію. Празький уряд також був змушений надати автономію Підкарпатській Русі (Закарпаття). 11 жовтня 1938 р. було сформовано перший автономний уряд Підкарпатської Русі, який очолив А.Бродій - лідер русофілів. Прем'єр-міністром було призначено голову Центральної Народної Ради Августина Волошина.

Подальший розвиток Карпатської України обумовлений політичною ситуацією, що на той час склалася навколо Чехословаччини. Вже 2 листопада 1938 р. за рішенням німецько-італійського арбітражу у Відні Карпатська Україна була змушена віддати Угорщині 1856 км² своєї території з населенням 180 тис. чол., куди входили два найбільших міста: столиця Ужгород і Мукачів. Це рішення було своєрідним авансом Угорщині, яку Німеччина намагалася перетворити на свого сателіта. Але це не зупинило українців, і державотворчі процеси продовжувались.

12 лютого 1939 р. відбулися вибори до сейму Карпатської України. У них взяли участь 92,5% населення, з них 92,4% проголосували за Українське національне об'єднання (УНО), яке очолював А.Волошин.

Великою помилкою уряду А.Волошина було ігнорування русино-та русофільського рухів, які ще залишалися потужною і досить масовою політичною силою. Вони й склали основу опозиційної й не завжди мирної боротьби проти уряду та його діяльності.

Самостійницька політика уряду А.Волошина досягла свого апогею в середині березня 1939 р., коли остаточно розпалася Чехословацька федерація. Проголошення незалежності 15 березня 1939 р. було вимушеним кроком. Іншого виходу не було. Розпад ЧСР зробив територію Карпатської України беззахисною перед угорською агресією. Офіційне оформлення незалежної держави - Карпатської України, мало на меті, по можливості, ускладнити агресію Угорщини.

Ще у вересні 1938 р. в Ужгороді було створено Українську національну оборону, яка після Віденського арбітражу вже у Хусті була реорганізована у "Карпатську Січ", очолювану Д.Климушем. В ніч з 13 на 14 березня 1939 р. хортистська Угорщина, за підтримки гітлерівської Німеччини, розпочала відкриту агресію проти Карпатської України. З перших же годин угорського вторгнення частини Карпатської Січі вели кровопролитні бої з переважаючими силами противника по лінії Ужгород-Мукачеве-Берегове-Севлюш. 16 березня 1939 р., зазнавши значних втрат, ворог зумів захопити Хуст, а 18 березня більша частина території Карпатської України була окупована угорськими військами. У гірських районах загони "Карпатської Січі" продовжували боротьбу з угорськими регулярними частинами до кінця травня 1939 р. Наприкінці березня 1939 р. президент республіки А.Волошин і частина уряду на чолі з прем'єром Ю.Реваєм виїхала через Румунію в еміграцію.

П'ятимісячне існування автономної Підкарпатської Русі як державного утворення у федерації з Чехією і Словаччиною та кількадедне як незалежної держави мало велике значення для українського народу, визначило приналежність Закарпаття до України.